

Pirjo Kemppinen

tuntematon

DANNY

Helsingissä Kustannusosakeyhtiö Otava

© Pirjo Kempainen ja Kustannusosakeyhtiö Otava 2021
Otavan Kirjasäätiö ja Suomen tietokirjailijat ry
ovat tukeneet tämän kirjan tekemistä.

Kuvaliitteen valokuvat ovat Ilkka Lipsasen
yksityisarkistosta, ellei toisin mainita.

ISBN 978-951-1-40811-6

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2021

SISÄLLYS

LUKIJALLE 7 • JOHDANTO 10

1. SUVUN PERINTÖ 15

Uusperheiden kasvatti 24 • Nuoruus Helsingissä 30 • Rakas
Impi-fammu 33 • Itsenäistymisen aika 39

2. DANNY SYNTYY 43

Läpimurto 49 • Danny-show syntyy 55 • Danny perustaa
D-tuotannon 59 • Toimiva W-kaava 68 • Perheen päänä
D-tuotannossa 75 • D-tuotannon alasajo 81

3. PERHEELLINEN MIES 93

Avoliitto Liisa Seppälän kanssa 99 • Perheen elämä lastenhoitajan
ja taloudenhoitajan silmin 105

4. RAKASTUNUT MIES 115

Elämää Dannyn tyttärenä 124 • Ongelmat kasaantuvat 128
• Armin kuolema 132 • Avoliiton loppu 141 • Sitten tuli Erika 147

5. DANNY YSTÄVIEN SILMIN 165

Huolehtiva ”Opa” 170 • Jääräpäinen visionääri 173 • Välttelyn mestari 179 • Nuorten naisten kauneuden havainnoija 184
• Showviidakon taistelija 188 • Luottoihminen 190

6. ILKKA VAI DANNY? 193

Mistä karisma syntyy? 198 • Tunnusmerkinä hiukset 206
• Perinteinen miehen rooli 208

7. VIELÄ EHTII 213

Keihäänkärkenä Kiinassa 218 • Uusi suunnitelma vanhalle tuotteelle 224 • Kutsumusammatissa 233

8. LUPA VANHETA 239

Elämää lisäajalla 242 • Vertaistuen voimalla 248 • Tallennettu elämä 250 • Tiikeristä haihin 256 • Se on ohi vasta kun se on ohi 259

KIITOKSET 261 • HAASTATTELUT 262

LUKIJALLE

Kesäkuussa 2020 haastattelin Dannyä ja hänen taustalaulajaansa Katja Lukinia *Seura*-lehteen. Juttu tehtiin Dannyn Suvi-Lahden huvilalla Raumalla. Vierailun aluksi istuimme olohuoneen pitkän pöydän ääressä, joimme kahvia ja söimme karjalanpiirakoita ja mansikkaviinereitä. Danny vitsaili leiponeensa ne aamulla.

Paikalla oli myös Dannyn ystävä, teknikko Matti Järveläinen. Myöhemmin olen ymmärtänyt, että hän – kuten moni muukin – kuuluu tavallaan huvilan kalustoon. Danny rentoutuu parhaiten suvussa kulkeneella maaperällä, mutta ei viihdy yksin.

Kahvittelun lomassa Katja ja Matti kertoilivat tarinoita Dannyn edesottamuksista vuosien varrelta. Olin haastatellut laulajalegendaa useasti aiemminkin. Läsnaölleiden rupattelu välitti hänestä uutta, aiemmasta poikkeavaa mielikuvaa. Kohtaamisissa ja julkisuudessakin Danny oli esiintynyt äärimmäisen korrektisti ja hillitysti. Nyt vaikutti siltä, että kulissien takana olikin moni-ilmeisempi persoona. Oli kutkuttavaa kuvitella, kuinka kaikkien tuntema viihdeartisti kurvailee karvareuhkaan naamioituneena pikaruokapaikan autokaistalla tai räppää Cheekinä käsimerkkejä tavoitellen pihanurmikolla, kuten ystävät kuvailivat.

Vierailu Suvi-Lahdessa jäi askarruttamaan mieltäni. Voisiko Dannyn fasadin takaa löytyä henkilö, josta ei olekaan kerrottu kaikkea? Ja miten hänet saisi esille? Ajatus kirjasta alkoi muotoutua mielessäni.

Tuli syksy. Danny ja Erika Vikman ilmoittivat erostaan. Kirjoitin tapahtuneesta uutisen *Seura*-lehden verkkosivuille ja sitä koskevan puhelinkeskustelun yhteydessä esitin Dannylle ideani: halusin koota kirjan, jossa hänestä kertoisivat ihmiset, jotka olivat vuosien varrella olleet eri syistä hänen lähellään. Vaikka Danny kuuli asiasta ensi kerran, hän sanoi välittömästi antavansa hankkeelleni kaiken tukensa.

Ja siitä sai alkunsa tämä kirja.

Tunteiden Danny ei ole elämäkerta. Kirja ei käsittele pikkutarkasti Dannyn uran kulkua tai tyydy selostamaan tapahtumia, vaan keskiössä on Danny ihmisenä. Teos on pikemminkin koelma kertomuksia ja episodeja, jotka kertojiansa mielestä kuvaavat Dannyä. Danny puolestaan kertoo muun muassa, miten hän on kokenut elämänsä merkittävimmät käännteet, mitkä ovat hänen elämänarvojaan ja mitä hän ajattelee vanhenemisesta. Kokonaisuuden kannalta oleellisille henkilöille, jotka ovat kuolleet tai kieltäytyivät haastattelusta, annoin äänen elämäkertojen ja lehtijuttujen lainausten kautta.

Haastattelin kirjaa varten Dannyn lisäksi yli kolmeakymmentä henkilöä, monia useaan kertaan. Kaikki haastatellut eivät esiinny kirjassa. Mukaan valikoituivat he, joilla on ollut pitkä tai jollain tavalla poikkeuksellinen rooli Dannyn elämässä. Omia tulkintoja, analyysiä tai yhtäläisyysmerkkien piirtämistä kirjan kohteesta vältin tarkoituksella. Tämä asettaa myös haasteen lukijalle. Lukija joutuu muodostamaan mielipiteensä ja mielikuvansa sen varassa, mitä haastateltavat sanovat. Monesta kohtaa välistä puuttuu kertoja, joka antaisi vihjeitä ja työkaluja, joka ohjaisi luetun tulkitsemista. Valintani oli tietoinen. Kirjassa puheenvuoron saavat he, jotka todella tuntevat Dannyn. Heikään eivät ole hänestä aina samaa mieltä keskenään.

Danny ei ole vaikuttanut haastateltavien valintaan, heidän sanomisiinsa tai kirjan rakenteeseen. Hän on ollut kuitenkin merkittävä apu, sillä tieto siitä, että kirja tehdään Dannyn suos-

tumuksella, avasi monta ovea. Minulle Danny antoi vain yhden neuvon: ”Älä piilota totuutta.”

Tämä mielessäni olen halunnut antaa äänen myös ristiriitaisille lausunnoille Dannysta sen sijaan, että olisin tehnyt hänestä oman kokonaistulkinnan, kuten elämäkerroissa yleensä.

Danny on laatinut äärimmäisyyksiin asti hiotun käsikirjoituksen jokaiseen esitykseensä uransa aikana. Ehkä osittain minäkuvaansakin? Voiko totuus tulla ilmi, kun läheisimmätkin sanovat Dannyn olevan heille yhä mysteeri? Vai voiko totuus olla jokaiselle erilainen?

Lahdessa syyskuussa 2021

Pirjo Kempainen

JOHDANTO

Hymy ulottuu silmiin ja ilme on hilpeä. Kipeästä polvesta huolimatta Dannyn askelissa on rentoutta, kun hän kävelee liuske kivien päällystämää polkua vieraita vastaan tenniskentän laidalla olevalle parkkipaikalle.

Olemme Suvi-Lahden tilalla Raumalla. Sen maaperään Danny on istuttanut juurensa.

Piha-alue on viimeistä piirtoa myöten hoidettu. Sen nurmikko on syvänvihreä ja kuin vastaleikattu. Puutarhuri on pitänyt huolen siitä, ettei kesän 2021 poikkeuksellisen pitkä ja kuuma hellejakso ole päässyt sitä kärventämään. Kukkia ja kukkivia pensaita on runsaasti tarkkaan harkituilla paikoillaan. Moitteettomasti hoidettuja nekin.

Päähuvilan lasiovet avautuvat liiketunnisteesta. Niiden yläpuolella olevassa kyltissä toivotetaan tervetuloa. Vaikuttaa siltä, että Danny myös tarkoittaa sitä. Hän näyttää nauttivan, kun ympärillä on ihmisiä. Danny sanookin, ettei yksinolo ole hänen juttunsa. Sitä paitsi hän haluaa jakaa paratiisinsa tenhon. Suvi-Lahdella on Dannyn sanojen mukaan ylevöittävä vaikutus häneen, joten miksi se ei tehoaisi samalla tavalla myös muihin.

Suvi-Lahti oli alun perin Dannyn isovanhempien, Impi ja August Lipsasen maaomaisuutta. Kun he jakoivat Raumanmeren rannalta tontteja kahdelletoista lapselleen, tämä paikka osui Dannyn isälle. Tai ehkä kyse ei ollutkaan sattumasta, vaan kohtalosta, jos siihen haluaa Dannyn tavoin uskoa. Niemi, jos-

sa Suvi-Lahti sijaitsee, on nimeltään Rokinnokka ja tarkempi sijaintipaikka Rokki. Mikä olisi osuvampi paikka miehelle, josta tuli rock'n'rollia laulava nuorisoidoli?

Danny lunasti 4,5 hehtaarin suuruisen Suvi-Lahden isän kuoleman jälkeen. Alkuperäinen, vuonna 1952 rakennettu huvila laajennettiin ja viereen pystytettiin vierastalo. Danny on paikasta ilmeisen ylpeä ja esittelee sitä mielellään. Hymyilemättä ei voi kuunnella, kun hän kertoo mäen päälle rakennetusta vesivessasta, jonka isosta ikkunasta avautuu näköala Raumanmerelle.

”Sen nimi on *Locus Privatus* eli yksityinen huone. Kokosin sinne suurin piirtein kaiken suomalaisen huumorikirjallisuuden. Elämä on osattava ottaa myös kevyesti”, Danny sanoo.

Suvi-Lahti yksityiskohtineen kertoo Dannysta. Kaikki on millintarkasti mietittyä, käsikirjoitettua ja toteutettua. Osin ylellistä, mutta samaan aikaan käytännöllistä ja usein myös hultatonta tai koskettavaa.

Aallonmurtajan kärjessä, kivien ja piikkisten pensaiden keskellä on ruosteen patinoima ankkuri. Siitä kohoaa metallinen ketju kohti taivasta. Muistomerkin nimi on *Kontakti*. Danny teetti sen isänsä Pentti Lipsasen muistolle symboloimaan yhteyttä, jonka hän menetti jo varhain eikä oikeastaan koskaan saanut takaisin. Ehkä se on vertauskuva myös kaipuulle, jota hän yhä 79-vuotiaana tuntee.

Kappaleessa *Viimeisen virran rannalla* Danny laulaa:

”...niin kuin muuttolinnut pesiään
 pojat rakastavat isiään
 ehkä olen jo antanut anteeksi
 ehkä olen jo kantanut tarpeeksi
 viha vuosilla laimenee
 äänes hiljalleen vaimenee
 mutt ehkä ootat tuolla
 viimeisen virran rannalla...”

Vanhemmista puhuessaan Danny asettelee sanojaan harkiten. Äiti ja isä katosivat joksikin aikaa Dannyn elämästä, kun hän oli pieni.

”Olen eheytynyt niin paljon, etten halua kuormittaa vanhempiani moitteilla. Ehkä mietin vain, onko isä minua vastassa viimeisen virran rannalla vai tekeekö hän ohimarssin. Toivon, että pystyn itse olemaan riittävä isä.”

Suvi-Lahti on tulvillaan muistoja. Tontin toisella laidalla, osittain pensaiden suojassa, on pyöreään kiveen kiinnitetty muistolaatta. Siinä lukee: ”Olit kauneutta ilman turhamaisuutta. Voimaa ilman julkeutta. Rohkeutta ilman julmuutta ja kaikki ihmisen hyveet ilman yhtään tämän paheita.” Mahtipontiset säkeet on omistettu *Jackielle* – Le Jackie Björntorpille –, berninpaimenkoiralle, joka eli 7.2.1989–18.10.1997. Danny muistaa perheen lemmikkiä edelleen istuttamalla hautapaikalle kesäisin kukkia. Päivä, jolloin Dannyn piti päättää Jackien kuolemasta, oli yksi vaikeimmista.

Dannyn lapsuudessakin oli eräs tärkeä koira: musta spanieli *Petronella*. Sen hänelle antoi isoäiti Impi Lipsanen, jota Danny kuvaa ”hyvyyden ruhtinattareksi”.

”Koira oli tavallaan korvausta siitä, ettei vanhempia ollut.”

Suvi-Lahden tila on kuin Dannyn elämän ja tunteiden päiväkirja, jossa hän vaikuttaa olevan onnellisimmillaan. Siellä ympärillä on myös koko joukko muita Lipsasia, jotka ovat perineet huvilansa omilta vanhemmiltaan. Vain vajaan kolmen kilometrin päässä sijaitsee Vanha-Lahden kartano, Dannyn lapsuuden turvapaikka.

”Minun identiteettini oli pitkään kiinni siitä, että kuuluisin jonnekin”, Danny toteaa.

Joitakin viikkoja myöhemmin, kesällä 2021, Danny kertoo elämänsä yhdessä Suomessa vierailleen veljensä Pekka Lipsasen kanssa. Pekka on asunut vuodesta 1973 Yhdysvalloissa, jossa loi uran muun muassa maakaasu- ja öljyputkiteollisuudessa. Danny kutsuu häntä lempinimellä *Augie*, jonka Pekka sai uudessa kotimaassaan toisen nimensä Augustin pohjalta.

Myöhemmin Pekka kertoo, mitä hän löysi jääkaapista saavuttuaan Suvi-Lahden vierastaloon: lohta ja ruisleipää. Danny oli muistanut veljensä lempimuonan. Elokuun iltoina veljekset herkuttelivat myös raviuilla. Lapsena ne menivät heiltä sivuun, sillä jos huvilalla järjestettiin rapujuhlia, Danny ja Pekka eivät olleet pöydän ääreen tervetulleita.

Viiden yhdessä vietetyn viikon aikana veljeksillä oli runsaasti aikaa palata muistoihin, joita he eivät voi jakaa kenenkään toisen kanssa. Lapsuuden tapahtumat myös muokkasivat heistä pitkälle toistensa kaltaiset. Läheiset ovat kuvanneet Dannyä varaukselliseksi, ja Pekka kertoo tunnistavansa itsessään saman piirteen. Hänen mukaansa se ilmenee muun muassa siten, että uuden tuttavuuden kanssa lähdetään liikkeelle varovasti, kuunnellen ja tarkkaillen.

Molemmat kaihtavat riitoja ja arvostavat yli kaiken lojaalisuutta. Petetyksi tulemista ei unohdeta ikinä. Samanaikaisesti he osaavat olla asioista kiitollisia ja arvostaa kanssaihmiä. ”Danny ymmärtää ihmisen sielua. Elää ja antaa elää”, Pekka kuvaa.

Käytöstävät veljeksiin juurrutettiin jo lapsuudessa. Isovanhemmat, Impi ja August Lipsanen painottivat kasvatuksessa toisten huomioimista ja kunnioitusta, ja myös heidän lapsensa siirsivät samoja arvoja eteenpäin. Dannyn ja Pekan isä Pentti Lipsanen muistetaan herrasmiehenä. Hänen veljestään, Dannyn kummisedästä kulkee suvussa leikkimielinen sanonta: ”Eläinlääkäri Matti Lipsanen kuseekin pumpuliin, ettei lorise.”

Nyt ei kuitenkaan olla vielä kesässä, vaan vasta toukokuussa. Kierros tiluksilla on tullut päätökseen, alkaa jo hämärtää. Danny opastaa vieraansa ulkona olevalle patiolle, lempipaikkaansa. Hän istuu pehmustetulle polyrottinkisohvalle ja sytyttää kuubalaisen Cohiba-sikarin. Niin hän kertoo tekevänsä lähes joka ilta.

Ulos asennetuista kaiuttimista kantautuu Louis Armstrongin ja Ella Fitzgeraldin duetto *What a Wonderful World*. Näkymä merelle on rauhoittava. Tällaisia ovat Dannyn mukaan hetket, jolloin hän ei kaipaa mihinkään muualle.

Kun katsoo Dannyn levollista läsnäoloa, herää kysymys: riittäisikö hänelle elämä Suvi-Lahdessa? Ei. Siitäkin kerrotaan tässä kirjassa.

1.

SUVUN PERINTÖ

Parempaa ponnahduslautaa elämään ei olisi voinut saada. Tragedia syntyi siitä, ettei sitä annettu käyttää.

Ilkka Johannes Lipsanen syntyi Magda ja Pentti Lipsasen esikoisena Porissa varakkaaseen kauppiassukuun 24. syyskuuta 1942.

Suvun omaisuuden oli luonut isoisä August Lipsanen. Hän aloitti kauppiasuransa perustamalla yhdessä liikekumppaninsa Antti Kierin kanssa sekataravakaupan Poriin. Se avasi ovensa maanantaina 3. tammikuuta 1910. Ennen ovien avaamista kaupahuoneiston loppusiivouksessa oli auttamassa herraskartanon tytär Impi Huida, jonka kanssa August solmi avioliiton saman vuoden heinäkuussa.

Sekataravakauppa laajeni Kauppahuone Lipsanen nimellä tunnetuksi Aug. Lipsanen Oy:ksi. Siinä vaiheessa Antti Kieri oli jo luopunut osakkuudestaan. Yrityksen menestykselle pohjan loi viljantuonti Venäjältä ensimmäisen maailmansodan aikana. Osansa oli varmasti myös August Lipsanen luonteella. Hänet tunnettiin ystävällisenä ja vilkkaana miehenä, joka tuli hyvin toimeen ihmisten kanssa.

Kauppahuoneesta kasvoi yksi suurimmista yksityishenkilön omistamista tukkuliikkeistä Suomessa. Tukku- ja vähittäiskaupan lisäksi yhtiö omisti vaatetehtaan ja kahvipaahtimon. Yritys toimi vuoteen 1988, jolloin se myytiin Tukolle.

Ilkan isä Pentti oli Impin ja Augustin neljästätoista lapsesta kolmanneksi vanhin. Hän oli töissä kauppahuoneella mainospiirtäjänä kohdatessaan tulevan vaimonsa Magdan hotelli Otavassa Porissa vuonna 1938. Nuori pari alkoi seurustella, mutta pian seurustelua varjosti seuraavana vuonna alkanut talvisota, jossa Pentti palveli autokompaniassa. Häitä päästiin juhlimaan

välirauhan viimeisinä päivinä, juhannuksena 1941. Välittömästi häiden jälkeen Pentin oli palattava jatkosotaan, jossa hän toimi taistelulentäjänä ja lentokouluttajana.

Pentti lienee perinyt isältään Augustilta ulospäin suuntautuneen ja ystävällisen luonteen. Hän toimi elämänsä aikana useissa luottamustehtävissä ja oli pidetty seuramies.

Kun valtakunnanjohtaja Adolf Hitler vieraili Suomen marsalkka Mannerheimin 75-vuotissyntymäpäivillä 4.6.1942, Pentti Lipsanen komennettiin Hitlerin adjutanttin seurustelu-upseeriksi.

”Isä soitti äidille, kun Immolan lentokentälle Imatralle Hitleriä kuljettanut Focke-Wulf Fv 200 Condor -lentokone oli laskeutunut. ’Et voi uskoa, kuka täällä on vieraana. Täällä on itse Adolf Hitler’, hän sanoi”, toistaa Danny äitinsä kertomusta. Hän itse syntyi reilun kolmen kuukauden kuluttua tuosta hetkestä.

Ilkan äiti Magda teki työuransa eri yritysten toimistotehtävissä, mutta hänet muistetaan sotavuosien jälkeen myös Porin teatterin näyttelijänä. Magdan suvussa oli taiteellisia taipumuksia, varsinkin musikaalisuutta esiintyi kummankin vanhemman puolella. Magdan äiti – myös Magda nimeltään – oli musiikinopettaja. Hänen isänsä, eli Ilkan isoisä, oli säveltäjä sekä Kansallisopperan kuoronjohtaja ja kapellimestari Hans Aufrichtig.

Magdan isä Algoth Niska puolestaan menestyi ensin urheilijana. Hän oli ensimmäinen jalkapalloilun Suomen mestari vuodelta 1908 Unitaksen joukkueessa ja osallistui laitahyökkääjänä ja yhden tilaston mukaan maalintekijänä Tukholman olympialaisiin vuonna 1912. Sittenkin kieltolain aikana hän tuli tunnetuksi pirtun salakuljettajana. Algothin veli Aadolf oli operettilaulaja, sisko Ester oopperalaulaja ja toinen sisko Aina tanssinopettaja.

Ilkan sukuperimässä yhdistyivät siis äitinsä puolelta monialainen taiteellinen lahjakkuus, isänsä puolelta sosiaaliset taidot ja taito saavuttaa taloudellista menestystä. Auvoisalle tu-

levaisuudelle oli kaikki valmiina, taloudellista turvaa myöten.

Aikuisena Danny kertoo kiteyttäneensä kokemansa seuraavasti:

”Sain syntyessäni kultalusikan, mutta ennen kuin ehdin laittaa sitä suuhun, se otettiin pois.”

Kun jatkosota päättyi syyskuussa 1944, isä-Pentti palasi kotiin ja töihin kauppahuoneen markkinointiosastolle. Seuraavan vuoden tammikuussa tuolloin kaksivuotias Ilkka sai pikkuveljen, Pekan. Tilaa perheen kasvulle oli, sillä kotina oli lähes 200 neliön huoneisto kauppahuone Lipsasen omistaman, Antinkatu 6:n jugendtalon toisessa kerroksessa Porissa.

Danny ei muista yksityiskohtia, mutta mieleen on jäänyt tunne siitä, ettei perheen elämä ollut onnellista vauraista kulisesta huolimatta.

”Vasta nyt olen tiedostanut, ettei minulla ole muistikuvia Porin vuosilta, koska en ole halunnut muistaa niitä. Olen haudannut syyt ja seuraukset sisimpääni”, hän sanoo.

Sodan päättymisestä oli kulunut vain muutama vuosi, kun isä-Pentti jätti perheensä ja lähti Brasiliaan. Tarkkaa tietoa ajankohdasta Dannylla ei ole. Vuosiksi venyneen reissun syyt ovat kuulostaneet hänestä verukkeilta.

”Sanottiin, että isä lähti ostamaan kahvia kauppahuoneen paahtimolle, mutta miksi hän olisi halunnut jättää vaimonsa ja pienet poikansa niin pian?” Danny pohtii.

Dannylle kerrottiin myös, että isä toimi Brasiliassa purjelentokoneen ohjaajien kouluttajana. Pentti oli käynyt purjelentäjän koulutuksen Saksassa ja yltänyt jopa Pohjoismaiden mestariksi pysyttyään ilman moottoria olevalla purjekoneellaan ilmassa yli yhdeksän tuntia. Selitys herätti silti kysymyksiä. Miksi Brasiliassa, kun Porissakin oli lentokenttä?

”Vanhempani tai kukaan muukaan ei ole halunnut puhua kanssani varhaislapsuuteni tapahtumista. Menneisyydessäni on valheiden kupla, jota ei ole puhkaistu”, Danny sanoo.

Puhumattomuus ei ollut sodan jälkeisinä vuosikymmeninä vain Lipsasen suvun toimintamalli. Tuona aikakautena vaikeaminen oli osa suomalaista sielunmaisemaa. Sodasta ja siellä koetuista kauhuista tai muista kipeistä aiheista ei juuri puhuttu, varsinkaan lapsille. Mahdollisesti ajateltiin, että aiheet olivat liian vaikeita lasten käsittää, ja se jätti lapset usein vaille aikuisen tukea ajatustensa, kysymystensä ja tunnetilojensa kanssa.

Kun Pentti lähti, äiti Magda lopetti silloisen työnsä Oy W. Rosenlew Ab:n toimistossa ja pestautui näyttelijäksi Porin teatteriin. Sitä ei ehkä katsottu suopeasti Lipsasen suvun suunnasta, mutta olipa syy mikä tahansa, Magda ei halunnut tai voinut jäädä Poriin. Vuonna 1949 hänkin pakkasi laukkunsa ja matkasi Helsinkiin luomaan uutta elämää, etsimään työtä ja asuntoa.

Seitsemänvuotias Ilkka ja neljävuotias Pekka jäivät asumaan kahdestaan. Heidän kotinsa säilyi ennallaan kauppahuoneen omistaman jugendkivitalon toisessa kerroksessa. Saman talon muissa huoneistoissa asui viisi Lipsasen suvun perhettä, ja todennäköisesti tädit yhdessä isoäitien kanssa katsoivat pienten veljesten perään.

”Tädit kutsuivat itseään keinoemoiksi, mutta en tiedä, miten vastuu meistä oli jaettu. En esimerkiksi tiedä, kuka minut vei kouluun ensimmäisenä päivänä”, Danny sanoo.

Kaiken lisäksi suomenkielinen Ilkka laitettiin jostain syystä ummikkona ruotsinkieliseen kouluun eikä kotona ollut ketään auttamassa läksyissä.

Jonkin aikaa veljesten apuna oli arkipäivisin lastenhoitaja. Dannyn mukaan hän ei kuitenkaan tuntenut hoitajaa läheiseksi eikä edes muista tämän nimeä.

Pojat asuivat kahdestaan pari vuotta. Kotona oli aina ruokaa, mutta Danny muistelee, ettei hänelle kuitenkaan tehty kouluun

eväitä kuten muille lapsille. Hän ei muista yhtään halausta, jonka olisi tuona aikana saanut. Noihin aikoihin juontaa ehkä juurensa se, ettei halaaminen ole hänelle vielääkään luontevaa.

Aika ilman äitiä ja isää tuntui Dannysta turvattomalta. Hän oli kummissaan miettiessään, missä vanhemmat oikein olivat. Kukaan ei kertonut hänelle sitäkään, aikoivatko he tulla takaisin. Nykypäivänä voisi sanoa, että veljekset olivat heitteillä.

Turvallisimmat aikuiset poikien elämässä olivat isoäidit sekä muutamat Lipsasen rautakaupan ja varaston lapsiystävälliset työntekijät pihamiljöössä. Ne muutamat hetket, jotka Porin vuosilta ovat piirtyneet Dannyn muistiin, liittyvätkin kauppahuone Lipsaseen. Mieluisia olivat kerrat, jolloin hän pääsi tavaraa toimittaneiden kuorma-autojen kyytiin. Jännittävää puolestaan oli väijyä ilmakiväärin kanssa ruokavarastossa rottia, joiden raadoista maksettiin kymmenen penniä kappale. Selkeänä muistissa on se, kun kauppahuone alkoi myydä Coca-Colaa. Oli olympiavuosi 1952 ja Ilkka sai hakea varastosta maistiaisen. Hän joi sitä lämpimänä ja ihmetteli, miksi se on Amerikassa niin suosittua. Hänestä juoma maistui pahalta.

Myös yksi äidin vierailuista on jäänyt Dannyn mieleen. Pitkän matkan, töiden ja pienen palkkansa vuoksi äiti kävi katsoomassa poikiaan vain harvoin. Kun veljekset sairastuivat ankaraan tulirokkoon ja joutuivat kuukaudeksi Porin karanteenisairaalaan, hän tuli sinne heitä katsomaan.

”Äiti joutui jäämään ulos ja juttelemaan kanssamme ikkunan läpi. Muistan, kuinka huolestuneelta hän siellä näytti.”

Ilkka ja Pekka eivät olleet perheessä ainoat, joiden elämä kääntyi ylösalaisin muutamassa vuodessa. Äiti-Madga jäi sodan vuoksi ilman aviopuolisonsa tukea ensin vaimona ja sitten äitinä. Lopulta hänet hylättiin kokonaan. Magda ei koskaan avautunut omista kokemuksistaan. Mihin kariutui avioliitto, jossa puolisoina elettiin vain tuokio? Miksi Magda jätti pienet poikansa ja miltä se hänestä tuntui? Ehkä hän kuitenkin yritti olla

niin hyvä äiti kuin kykeni. Hän ei hylännyt Ilkkaa ja Pekkaa kokonaan, vaan haki heidät luokseen, kun koki sen olevan mahdollista.

Isä-Pentti palasi Brasiliasta Suomeen vuoden 1949 tietämillä. Yksi sedistä vei Ilkan ja Pekan isää vastaan Porin Mäntyluodon satamaan.

”Minua jännitti, sillä eihän minulla ollut isästä minkäänlaisia mielikuvia. En muistanut edes, miltä hänen kasvonsa näyttivät”, Danny kertoo.

Kolmikko odotti satamassa tunteja, mutta isää ei vain näkynyt. Tätäkään käännettä pojille ei koskaan selitetty. Puoli vuotta myöhemmin ilmeni, kun Lipsasen rautakaupan myyjä onniteli Ilkkaa isän uuden avioliiton vuoksi, että isä oli livahtanut Raumalle. Ilkka ei tiennyt edes, että hänen vanhempansa olivat eronneet.

”Kysyin kerran äidiltä, että milloin hän ja isä erosivat. Olimme silloin lentokoneessa matkalla lomalle Kreikkaan. ’Emme me ole eronneet’, äiti väitti. Vastaus jätti sanattomaksi. Äitihän oli solminut uuden avioliiton jo monta vuotta aiemmin.”

Matkan jälkeen Danny perehtyi kirkkoherran viraston dokumentteihin, joista selvisi, että vanhempien avioero oli astunut voimaan vuonna 1949. Se oli sama vuosi, jolloin isä Brasiliasta palattuaan luikahti Raumalle, äiti muutti Helsinkiin ja seitsemänvuotias Ilkka jätettiin asumaan kahdestaan pikkuveljensä kanssa Poriin.

”Ehkä äiti koki eron epäonnistumisena ja hänen oli vaikea hyväksyä totuutta. Mutta kun tällaisessa asiassa törmää valheeseen, jää epäily siitä, missä kaikessa muussa minulle on valehdeltu.”

Vanhempien eron syyt eivät koskaan selvinneet Dannylle, vaikka aikuistuttuaan hän on kuullut joitain huhuja sodan päätymisen aikoihin liikkuneen. Yksi arveluista liittyi hänen äitiinsä.

Porin lentokentällä toimi jatkosodan aikana Saksan ilma-

voimien kenttälentovarikko Feldluftpark, ja Porissa palveli enimmillään jopa kolme tuhatta saksalaista sotilasta. He olivat seudulla monien pitämiä kavereita, herrasmiehiä, joilla oli käytettävissään rahaa ja jotka osasivat juhlia. Magda puolestaan oli kaunis ja seurallinen nainen. Hän oli siihen aikaan innokas purjelentäjä ja viihtyi sen vuoksi lentokentällä. Porissa huhuttiin, että lentokoneiden siipien suojassa oli Magdalle saattanut syntyä jonkinlainen romanssi. Ainoakaan se ei varmasti olisi ollut. Feldluftparkin historiallisia vaiheita, saksalaisten sotilaiden elämää Porissa ja sodan materiaalisia jäänteitä maastossa selvitetään vuonna 2019 alkaneessa monivuotisessa tutkimushankkeessa. Siinä tarkoitus on perehtyä myös muun muassa saksalaisten ja suomalaisten välisiin ihmissuhteisiin sodan siimeksessä.

”Nyt on vaikea, kenties mahdoton ymmärtää, minkälaista elämä sota-ajan kauheuksien aikana oli. Isää äidin mahdollinen syrjähyppy olisi silti varmasti syvästi loukannut. Ehkä hän sen vuoksi halusi mahdollisimman kauas ja lähti Brasiliaan.”

Tultuaan itse isäksi Danny yritti kerran puhua menneisyyden tapahtumista isänsä kanssa. Hän kertoi kuulemistaan huhuista, mutta isä tokaisi, ettei niissä ole mitään perää.

”Hän tyrmäsi aiheen tavalla, joka ei antanut enää mahdollisuutta jatkaa keskustelua. Äidin kanssa en koskaan yrittänytäkään puhua tästä. Avoin keskustelu aroista asioista olisi voinut päättyä loukkaantumisiin ja sitä en halunnut, en isän tai äidin, enkä myöhemmin vaimoni Liisankaan kanssa.”

Danny ei saanut lapsuudessaan mallia ristiriitojen käsittelystä tai avoimesta keskustelusta. Sen sijaan hän oppi vaikenemaan, väistämään ja välttämään. Läheiset luonnehtivat häntä jopa konfliktikammoiseksi. Se ei kuitenkaan ole välttämättä yhteenoton, vaan sen seurauksien pelkoa. Danny ei halua luopua lähelleen tulleista ihmisistä, kuten joutui lapsuudessaan tekemään.

UUSPERHEIDEN KASVATTI

Ilkan isovanhempien, August ja Impi Lipsasen, koti oli alun perin niin ikään Antinkatu 6:ssa, Porissa. Vuonna 1918 tehdyn mittavan kaupan yhteydessä heidän omistukseensa siirtyi myös Raumalla sijainnut Vanha-Lahden kartano. Sotien jälkeen isoäiti Impi asettui kartanoon asumaan ja isoisä August saapui sinne aina viikonlopuiksi. Tilaan kuului 400 hehtaaria maata ja 26 saarta Rauman edustalla. Se oli todellinen herraskartano ja toimiva maatila, jossa palkolliset hoitivat lehmä, sikoja, hevosia, kalkkunoita, kanoja, mittavia viljelyseltoja ja metsiä.

Ilkan isä Penttikin vietti paljon aikaa Vanha-Lahden kartanossa ja tutustui jo nuorena Raumalla asuneeseen Hilka ”Hilu” Heikkilään. On mahdollista, että Hilu oli ihastunut Penttiin ennen kuin tämä solmi avioliiton. Ehkä jonkinlaista vetoa Hilua kohtaan oli tuntenut Penttikin. Ainakin Hilu tiedettiin sangen viehättäväksi, sillä hänet oli valittu aikanaan Miss Raumaksi. Joka tapauksessa, kun Ilkan vanhemmat erosivat ja isä-Pentti palasi Brasiliasta, he löysivät toisensa. Hilu ja edellisvuonna Magdasta eronnut Pentti menivät naimisiin vuonna 1950.

Hilulla oli kaksi lasta edellisestä avioliitosta, vuonna 1941 syntynyt Jukka ja vuonna 1943 syntynyt Tuija. Pentin kanssa he saivat yhteisen tyttären, kun Ilkan ja Pekan siskopuoli Maija syntyi vuonna 1951. Ilkka oli tuolloin yhdeksänvuotias.

Pentti asui uuden perheensä kanssa Raumalla talossa, jonka omisti yläkerrassa asunut Hilun äiti. Vaikka Magda oli muuttanut Helsinkiin ja Ilkka ja Pekka asuivat tuolloin yhä kahdestaan Porissa, pojat eivät olleet tervetulleita isän luokse asumaan, hädin tuskin kyläilemään. Danny ei syytä tästä isäänsä, vaan äitipuoltaan.

”Äitipuoli oli aika kylmä nainen eikä hyväksynyt meitä. En muista meidän yöpyneen hänen ja isän luona kertaakaan. Kun vierailimme Raumalla talvisaikaan, isä haki meidät rautatieasemalta ja kippasi Impi-isoäidin – fammun – luokse Vanha-

Lahden kartanoon. Seuraavana päivänä hän kävi meitä tervehtimässä ruokatunnillaan”, Danny sanoo.

Koska isän kanssa vietetyt hetket olivat lyhyitä, jäi Ilkan suhde isään etäiseksi. Hän joutui kokemaan myös, miltä tuntuu, kun isä kirjaimellisesti kääntää selkensä.

”Olin ehkä 13-vuotias, kun isä käveli minua vastaan huvipuistossa Maija harteillaan. Katseemme kohtasivat, mutta isä ei sanonut sanaakaan, vaan kääntyi ympäri ja käveli pois. Tuntui kauhealta käsittää, etten kuulunutkaan samaan jengiin.”

Nyt, lähes seitsemän vuosikymmentä myöhemmin Danny haluaa kuvitella, ettei isä ehkä kuitenkaan huomannut häntä. Se on ajatuksena armollisempi kuin muistaa tulleensa torjutuksi.

August ja Impi Lipsanen lahjoittivat jo elinaikanaan jokaiselle lapselleen maa-alueen Vanha-Lahdesta, Raumanmeren rannalta. Ilkan ja Pekan isä Pentti rakensi saamalleen 4,5 hehtaarin kokoisella Suvi-Lahti-nimiselle tilalle huvilan ja vietti siellä kesii uusperheensä kanssa. Danny kertoo, että siellä äitipuoli-Hilun oli pakko sietää myös miehensä aiemmasta avioliitosta syntyneitä lapsia.

”Meille tosin tehtiin selväksi Suvi-Lahdessakin, että olimme isän uuden perheen riesa.”

Danny kertoo, että hän ja Pekka eivät olleet tervetulleita edes päiväkahvipöytään yhdessä muun perheen kanssa.

”Muistan kerran, jolloin Liisa-niminen taloudenhoitaja kutsui perheen kahville. Kun Pekka ja minä saavuimme, hän ilmoitti, ettei kutsu koske ulkopuolisia eli meitä”, Danny kertoo.

Ilkan kerrottua tapahtumasta Impi-fammulle, tämä antoi heille kahvipannun, kahvia ja spriikeittimen.

”Mutta kun yritimme Pekan kanssa pitää oman kahvihetkemme rannan kalliolla, taloudenhoitaja juoksi paikalle ja heitti tarvikkeemme mereen. Hänkin halusi osoittaa, että olemme ulkopuolisia.”

Tapahtuma on jäänyt myös kolme vuotta nuoremman Pekka-veljen mieleen. Sen epäoikeudenmukaisuutta korosti se,

että Hilun edellisessä liitossaan saamia lapsia Jukkaa ja Tuijaa kohdeltiin perheenjäseninä.

”Kerran taloudenhoitaja sanoi, että emme Ilkan kanssa kuulu Lipsasiin lainkaan. Luulen, että hän toisti Hilun sanomisia. Kerroimme tästä fammulle, ja hän välitti viestin isälle. Se on ainoa kerta, jolloin muistan isän todella suuttuneen. Hän sanoi Liisalle, ettei meille saa enää ikinä sanoa mitään sellaista”, Pekka kertoo.

Ulkopuolisuuden tunne oli silti jokapäiväinen.

”Vanhemmat erosivat, menivät uusiin naimisiin ja me jäimme Ilkan kanssa väliin. Emme olleet vanhempien tärkeysjärjestyksessä ykkösiä, vaan kolmosia tai nelosia. Sisarpuolomme kuului isän perheeseen, me emme. Kun huvilalle tuli vieraita, meidän piti olla näkymättömissä. Joskus saimme käydä sanomassa päivää, mutta sitten piti poistua huoneesta. Sellaista sortovaltaahan se oli enemmän ja vähemmän”, Pekka sanoo.

Vielä aikuistuttuaankin Ilkka ja Pekka saivat käydä Suvilahden huvilalla vain silloin, kun isä oli paikalla.

Vuonna 1975, yksitoista vuotta läpimurtohittinsä *East Virginia* levyttämisen jälkeen, 33-vuotias Danny vietti muutama päivän purjehtimalla ystäviensä kanssa Raumanmerellä. Reissun päätteeksi porukka saunoi ja Danny myös yöpyi Suvilahden saunarakennuksessa. Siihen hän oli saanut avaimen isältään, vaikka pääsyä huvilaan ei ollutkaan.

Danny ei tiedä, miten tieto isän luvalla tehdystä vierailusta päätyi siskopuoli Maijalle.

”Minulla on tallessa kirje, jonka vierailuni jälkeen Maijalta sain. Siinä hän kysyi, miksi tunkeudu in heidän kesäasuntoon- sa ja totesi, ettei minulla ole siihen oikeuksia. Silloin tunsin, että jotain ylitettiin. En ollutkaan enää Pentin poika ja perillinen”, Danny kertoo.

Arkistoituna on myös vastaus, jonka Danny kirjoitti Maijalle. Se kertoo Dannylle tyypillisestä tavasta sivaltaa sanomatta suoraan mitään arvostelevaa, kielteistä tai loukkaavaa. Sanavalinnois-

ta huolimatta sävy ei ole nöyrä, vaan pikemminkin vastaanottajaa ivaava. Maijalle osoitetussa kirjeessä todetaan muun muassa:

”Sain Hilkalta kuulla, miten tahdittomasti olin häirinnyt rauhaasi tunkeutuessani epämääräisen ’sakin’ kanssa huvilalle, ja mikä pahinta, sinulle ilmoittamatta. Tästä olitkin kuulemani mukaan kovasti loukkaantunut ja säästänyt aggressiopurkauksesi isälle.

Näin kun jälkeinpäin tarkemmin ajattelen asiaa, pahoittelen seuraavaa omavaltaisuuttani. Että yleensä

– työkavereiden kanssa tunkeuduin huvilallenne. Yksin on vain niin ikävä purjehtia.

– kehtasin ensimmäistä kertaa yhteentoista vuoteen (olit silloin muistaakseni kolmentoista) majoittua lapsuuden kesäkotiiini käyttäen patjaanne, vilttiänne ja nukkua saunakamarin lattialla muiden nukkuessa veneessä.

– kehtasimme lämmittää saunan ja käyttää käymäläännne. Onneksi emme käyttäneet muuta tilaa.

– kehtasin harkitsemaattomuuttani ankkuroida veneen huvilan rantaan, vaikka Raumanmeri olisi ollut täynnä ankkurointipaikkoja jne.

Luonnollisesti korvaan aiheuttamani vahingot ja pyydän sinua ystävällisesti lähettämään minulle laskelman, jonka voinen sitten maksaa pankin kautta.”

Danny kirjoitti myös:

”Lopuksi on minun myönnettävä, että koin itseni rakentamisen kannalta tärkeäksi ne hetket, joita sain viettää lapsuudenympäristössäni. En vaan ymmärtänyt, että isän esittämän kutsun edellytyksenä oli raportoida asiasta sinulle. Ehkä Jukkakin tekee niin, en tiedä.

Ajattelepa asiaa.”

Kirje päättyy toteamukseen:

”Olen kiitollinen, että selvitätte virallisen linjanne tässäkin suhteessa olevan sama kuin aikaisempina vuosina. Näin voimme ennalta ehkäistä mahdolliset konfliktit.”